

سرفصل دوم:

به دلیل حجم زیاد این سرفصل، استاد می‌تواند به صلاحدید خود برخی مباحث را به صورت فشرده ارائه نماید.

عنوان درس به فارسی: تاریخ حدیث به عربی: تاریخ الحدیث به انگلیسی: History of Hadith	
مشخصات درس: نوع درس: تخصصی تعداد واحد: ۲ زمان درس: ۳۲	اهداف: سرفصل این درس در دو بخش ارائه شده است: اهداف بخش نخست: - در این قسمت، هدف آن است که دانشجو نخست با درک تاریخی و شیوه نگرش تاریخی آشنا شود و سپس با آن نگرش تحولات مربوط به حدیث در تاریخ فرهنگ اسلامی را دنبال کند. - برای تمایز این بخش از بخش دوم کوشش بر آن است تا در اینجا بر تاریخ حدیث به مثابه آموزش پیامبر (ص) و معصومان (ع) تکیه شود و در این راستا، شکل‌گیری مفهوم نخستین حدیث در صدر اسلام، و سپس تحولات روی داده در مواجهه با پدیده حدیث آشنا خواهد شد. برخی از مسائلی که به طور ثانوی در حاشیه آموزش معصومان روی داده، همچون جعل و تحریف نیز هم از حیث نفس وقوع و هم پیامدهای فرهنگی آن بررسی خواهد شد و در مجموع این درس، جایگاه حدیث در فرهنگ مسلمانان را با نگرشی تاریخی در طی قرون مرور خواهد کرد. اهداف بخش دوم: - در این قسمت، هدف آن است که دانشجو به دنبال آنچه در بخش نخست فراگرفته و با همان درک تاریخی جایگاه حدیث در تاریخ فرهنگ اسلامی را این بار با تکیه بر کتابت و تدوین آثار دنبال کند. - برای تمایز این درس از بخش نخست کوشش بر آن است تا حدیث به مثابه آموزش پیامبر (ص) و معصومان (ع) موضوع اصلی بحث نباشد و مسائلی در خصوص کتابت حدیث در عصر نبوی و عصر صحابه، موضع شیعه در خصوص کتابت، نخستین کوشش‌ها در جهت کتابت حدیث و در ادامه سیر تاریخی تدوین حدیث در میان فریقین مورد بررسی قرار گیرد. هدف آن است که روند کتابت و تدوین حدیث به طور موازی در میان شیعه و اهل سنت دنبال شود و مسیر تاریخی به صورت جریان محور و نه شخص محور یا کتاب محور ترسیم گردد.
دروس پیش‌نیاز:	
فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن	
بخش نخست	
الف-۱. چپستی تاریخ و تاریخ مضاف	الف. شناخت مفهوم "تاریخ حدیث"
الف-۲. مفهوم حدیث و نسبت آن با اخبار و سنت	
الف-۳. سابقه توجه به تاریخ حدیث در جهان اسلام و نزد مستشرقان	
ب-۱. درک از مفهوم "حدیث" در عصر نبوی و زبان صحابه	ب. حدیث در عصر حضور معصومان (ع)
ب-۲. مواجهه صحابه و تابعین با پدیده "حدیث"	
ب-۳. ضبط و کتابت نخستین حدیث (شیعه و اهل سنت)	
ب-۴. نگرانی از جعل و رفع در صدر اسلام	
ب-۵. طرح مسئله اسناد و پیامدهای آن	
ج-۱. فرآیند شکل‌گیری علوم حدیث و مقتضیات آن (مصطلح الحدیث، علل الحدیث، علم رجال ...)	ج. حدیث و شکل‌گیری علوم حدیث
ج-۲. صنف اصحاب الحدیث و تخصصی شدن مطالعه حدیث	
ج-۳. نقدهای درونی و بیرونی بر اصحاب حدیث	
د-۱. بروز پدیده تجرید اسناد در ساحت علوم	د. علوم اسلامی و حدیث (رویکرد عالمان علوم مختلف به حدیث)
د-۲. گسترش پدیده رفع و حدیث انگاری	
د-۳. خدمات عالمان علوم به توسعه دانش حدیث	

د-۴. اخباریه و اهمیت مضاعف یافتن حدیث	
ه-۱. ویژگی‌های زبان معصومان از منظر تاریخ زبان عربی	ه- نگاه تاریخی به زبان حدیث و مسائل فهم آن
ه-۲. پدیده نقل به معنا: از یک ضرورت تا گونه ای تحریف	
ه-۳. ماهیت تاریخی حدیث و سطوح فهم آن	
ه-۴. مروری بر تاریخ شرح نویسی در عالم حدیث	
و-۱. اصحاب حدیث و تنوع فعالیت‌های آنان	و. محافل حدیثی و آموزش حدیث
و-۲. مروری بر مراکز آموزش حدیث و مکاتب محدثان	
و-۳. کلیت آموزش حدیثی، حُفاظ حدیث، دار الحدیث ها	
و-۴. جایگاه علوم حدیث در نظام آموزشی مدارس و حوزه ها	
بخش دوم	
الف-۱. کاربردهای دیوان، مدونه و کتاب در سده‌های آغازین	الف. شناخت مفهوم کتابت حدیث و تدوین
الف-۲. مروری بر مسئله منع کتابت و نقد آراء در این باره	
ب-۱. نخستین مکتوبات حدیثی شیعه (آثار پسران ابورافع، کتاب سلیم، ...)	ب. تدوین آغازین حدیث نزد شیعه
ب-۲. مکتوبات منتسب به معصومان (ع) (صحیفه سجاده، توحید مفضل، ...)	
ب-۳. اصول اربعمائه، مفهوم اصل و نسبت آن با مصنف	
ب-۴. تک نگاری‌های موضوعی نزد متقدمان امامیه	
ب-۵. تدوین جوامع متقدم از جامع بزنطی تا محاسن برقی	
ج-۱. نخستین مکتوبات حدیثی: صحیفه‌ها و نسخه‌ها	ج. تدوین آغازین حدیث نزد اهل سنت
ج-۲. تک نگاری‌های متقدم در تفسیر، زهد و ...	
ج-۳. همراهی حدیث با آثار صحابه و تابعین، تزییق دایره سنت توسط شافعی	
ج-۴. تدوین مسانید و مصنفات در محافل اهل سنت، موافقان و مخالفان تدوین موضوعی	
د-۱. انگیزه‌های تدوین کتب سته	د. شکل گیری کتب سته اهل سنت
د-۲. ویژگی‌های متمایز کتب سته، شروط ائمه سته	
د-۳. طرح نظریه "صحاح سته"، مروجان و منتقدان آن	
د-۴. مستخرج‌ها و مستدرک‌های کتب سته، صحاح متأخر	
ه-۱. انگیزه تدوین کافی کلینی و ویژگی‌های آن	ه. شکل گیری کتب اربعه امامیه
ه-۲. انگیزه تدوین من لا یحضره الفقیه و ویژگی‌های آن	
ه-۳. حدیث نگاری شیخ طوسی و شکل گیری تهذیبین	
ه-۴. میزان مقبولیت کتب اربعه و "طرح نظریه کتب اربعه"	
و. نهج البلاغه و موقعیت ویژه آن در حدیث شیعه	
ز. نقش تدوین در گسترش نفوذ حدیث در فرهنگ اسلامی	
تکلیف عملکردی	
تکالیف عملکردی، به پیشنهاد استاد در راستای تحقق اهداف فوق به دانشجو واگذار شود.	
راهنماهای تدریس و یادگیری :	
در معرفی هر بخش از محتوا، پیشنهاد می‌شود به مثال‌هایی به عنوان پیش نمونه اشاره شود و بسط مطلب بر اساس مثال پیش نمونه صورت گیرد تا به خوبی در ذهن دانشجو جای گیرد.	
همچنین توصیه می‌شود از ذکر نامها به صورت انبوه و فاقد بسط خودداری گردد.	
به دلیل آن که هدف مرور تاریخ حدیث به صورت جریان محور است، تأکید می‌شود دروس بر اساس روند جریان‌ها دنبال شود و اشخاص یا کتب - مثلا کتب اربعه یا صحاح سته عنوان موضوعی بحث نباشند.	
منبع اصلی (آموزشی)	پاکتچی، احمد، تاریخ حدیث (درسنامه)، تنظیم یحیی میرحسینی، ۱۳۸۸ش
منابع فرعی (پژوهشی)	برای بخش نخست: معارف، مجید، تاریخ عمومی حدیث، ۱۳۸۱ش
فهرست منابع	

ابن جوزی، عبدالرحمن، آفة اصحاب الحديث، ۱۳۹۸ق
 خطیب بغدادی، الجامع لاخلق الراوی و آداب السامع، ۱۴۰۳ق
 همو، شرف اصحاب الحديث، ۱۹۷۱م
 ذهبی، شمس الدین، الامصار ذوات الآثار، ۱۴۰۵ق
 ابوشهبه، محمد، الاسرائیلیات و الموضوعات، ۱۳۹۱ق
 ابوزهو، محمد، الحديث و المحدثون، ۱۴۰۴ق
 کتانی، محمد، الرسالة المستطرفة، ۱۴۰۶ق
 ابو ریه، محمود، اضواء علی السنة المحمدیة، قاهره، ۱۹۹۴م
 حب الله، حیدر، نظریة السنة فی الفكر الامامی الشیعی، ۲۰۰۶م
 الحسنی، هاشم معروف، دراسات فی الحديث و المحدثین، بی تا
 معارف، مجید، پژوهشی در تاریخ حدیث شیعه، ۱۳۷۴ش
 طباطبایی، کاظم، آشنایی با تاریخ و منابع حدیث، ۱۳۸۰ش
 مدیر شانه چی، کاظم، تاریخ حدیث، ۱۳۸۵ش
 غروی نایینی، نهله، تاریخ حدیث شیعه تا قرن پنجم هجری، ۱۳۸۶ش
 برای بخش دوم:
 معارف، مجید، تاریخ عمومی حدیث، ۱۳۸۱ش
 اعظمی، محمد مصطفی، دراسات فی الحديث النبوی و تاریخ تدوین، ۱۴۰۰ق
 الزهرانی، محمد بن مطر، تدوین السنة النبویة، ۱۴۲۶ق
 سیحانی، جعفر، الحديث النبوی بین الروایة و الدراية، ۱۴۲۰ق
 طباطبایی، کاظم، آشنایی با تاریخ و منابع حدیث، ۱۳۸۰ش
 فوزی، ابراهیم، تدوین السنة، ۱۹۹۵م
 کتانی، محمد، الرسالة المستطرفة، ۱۴۰۶ق
 الکردی، عبدالله جاسم، تدوین الحديث النبوی، بی تا
 الکیلانی، السيد مناظر، تدوین الحديث، ۲۰۰۴م
 المطبری، حاکم عیسان، تاریخ تدوین السنة و شبهات المستشرقین، ۲۰۰۲م
 جعفریان، رسول، مقدمه ای بر تاریخ تدوین حدیث، ۱۳۶۸ش
 معارف، مجید، پژوهشی در تاریخ حدیث شیعه، ۱۳۷۴ش
 مؤدب، سید رضا، تاریخ حدیث، ۱۳۸۴ش
 مهدوی راد، محمد علی، تدوین الحديث عند الشيعة الامامية، ۱۴۳۱ق
 ...

۴	۳		۲		۱	ارزشیابی یادگیری
تکلیف ☒ درسی	☒ آزمون های نوشتاری	آزمون های نهایی ☒	☐ آزمون های نوشتاری	آزمون عملکردی ☐	میان ترم ☐	

